

УДК 336.71:65.012.32

В. Є. ВОЛОХАТА, аспірант, Університет банківської справи
Національного банку України, Харків

РОЛЬ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УПРАВЛІННІ РЕСУРСАМИ БАНКУ

В статті проведено дослідження діючої практики формування депозитної політики банку, аналіз факторів та принципів її формування, а також її ролі в забезпеченні процесу акумуляції грошових ресурсів, удосконалення процесу формування ресурсної бази та підвищення його ефективності.

Ключові слова: депозитна політика, принципи формування депозитної політики банку, фактори впливу на депозитну політику, депозитні операції, депозитні ресурси, депозитний ринок, роль депозитної політики в управлінні, якість залучених ресурсів банку.

Вступ. Скорочення інвестицій у розвиток вітчизняної економіки призводить до підвищення ролі нагромадження та використання внутрішнього ресурсу для відновлення економічної стабільності. Досвід країн з розвиненою ринковою системою підтверджує, що головною функцією банківських установ є сприяння мобілізації заощаджень суб'єктів господарювання, спрямування їх у напрямку найефективнішого використання, опосередковано збільшуючи загальну масу інвестицій та потенціал економічного зростання. Саме банки виконують важливу функцію мобілізації тимчасово вільних коштів і перетворення їх у реальний капітал за допомогою здійснення кредитних, інвестиційних та інших операцій, забезпечуючи потребу економіки у додаткових ресурсах. Тому забезпечення стабільного і ефективного розвитку банківської системи, у тому числі оптимізація ресурсного потенціалу банку та мінімізація наслідків фінансових криз, має бути одним із основних напрямів управління банківською діяльністю.

Наведене свідчить, що в забезпеченні стабільності і надійного функціонування в нашій державі банків важливу роль відіграє формування науково обґрунтованої банківської політики, основним елементом якої є депозитна політика. Депозитна політика є основою всього процесу управління банківської установи, тому що саме параметри ресурсної бази і визначають всю подальшу діяльність банку. Розроблена і письмово зафіксована депозитна політика є наріжним каменем досконалого управління залученими ресурсами банку, оскільки визначає стандарти і параметри дій банківської установи у названому напрямку. Це пов'язано з тим, що основна частина банківських ресурсів створюється у процесі проведення депозитних операцій, від ефективності і правильності організації яких залежить у кінцевому результаті стійкість функціонування банківської установи.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Дослідженню теоретико-методологічних основ формування депозитної політики банку присвячені численні наукові праці як зарубіжних так і вітчизняних вчених: Васюренка О. В. [1, с. 88-92], Версаль Н. І. [2, с. 95], Дмитрієвої О. А. [3, с.15-17], Коробова Ю. І. [4, с. 225], Курилова Р. Е. [5, с. 31], Маркової О. М. [6, с. 9-20], Мельнікової І. М. [7, с. 40-41], Сімонової О. Л. [8, с. 520-528], Тавасієва А. М. [9, с. 69], Тютюнника А. В. [10, с. 53], та ін. Аналіз наукових досліджень цих авторів виявив відсутність єдиного підходу до визначення сутності депозитної політики банку, її функцій, принципів формування, форм та методів її реалізації в сучасних умовах, що в кінцевому результаті впливає на якість залучених ресурсів банку.

Мета дослідження, постановка проблеми. Незважаючи на ґрунтовні наукові розробки з проблематики формування депозитної політики банку слід зауважити, що існує потреба в подальшому дослідженні цього питання. Існуючий механізм формування депозитної політики банку навіть з урахуванням високого професіоналізму менеджерів і застосування сучасних рекомендацій щодо ведення банківського бізнесу, у яких береться до уваги вірогідність негативних результатів, в Україні все ще має значний ступінь ризику.

Відсутність достатньо прийнятних для практичного використання теоретичних і методичних підходів до вирішення завдання побудови універсальної моделі оптимального управління залученими ресурсами зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Виходячи з наведеного мета дослідження полягає у визначенні сучасних тенденцій розвитку депозитної діяльності банків в умовах мінливості ринку та ролі депозитної політики в управлінні залученими ресурсами.

Результати дослідження. Існує пряма залежність між заощадженнями, споживанням і депозитною політикою, тому кожен банк включає в механізм банківського менеджменту розробку і реалізацію депозитної політики. При цьому напрями депозитної політики визначаються умовами залучення банківських ресурсів та вкладенням їх у активні операції.

Депозитна політика являє собою складне економічне явище, її суть розглядається як у широкому, так і у вузькому значенні. В наукових працях як зарубіжних так і вітчизняних вчених відсутнє однозначне тлумачення цих понять. У широкому значенні депозитна політика банку розглядається деякими науковця-

ми як стратегія і тактика банку при здійсненні ним діяльності щодо залучення ресурсів з метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Найбільш часто під депозитною політикою у вузькому значенні розуміється стратегія і тактика банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності. Депозитна політика складає основу всієї роботи банку з залучення ресурсів у відповідності з загальною стратегією його діяльності. Стратегія і тактика тісно взаємопов'язані, тому що тактика є засобом втілення в життя стратегії. Тому, оптимальне поєднання цих двох підходів дозволяє банкам реалізовувати свій головний інтерес у світі бізнесу, ціллю якого є прибутковість та сприяння економічному зростанню. Але, депозитна стратегія і тактика тісно пов'язуються у відповідності з тією ж внутрішньою логікою, яка об'єднує такі фундаментальні для банківської діяльності поняття, як ресурсний продукт, ресурсна операція та ресурсна послуга.

Тому, виходячи з наведеного можна зробити висновок, що під депозитною політикою банку слід розуміти систему управлінських рішень, програму дій, або документ, що містить напрямки діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій.

Депозитна політика повинна формуватися з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів, які були б спрямовані на поліпшення її якості. В наукових дослідженнях як вітчизняних так і зарубіжних вчених наводиться велика кількість внутрішніх факторів, які необхідно враховувати банку при формуванні депозитних ресурсів. Але, відсутність систематизації наведених факторів в практичній діяльності банків створює певні труднощі і призводить до виникнення ризиків при проведенні депозитних операцій. Тому, узагальнюючи вищевикладене, автор цієї роботи вважає за необхідне внутрішні фактори, що впливають на формування депозитних ресурсів банку згрупувати на певні групи такі як:

- кваліфікація персоналу;
- фінансова стійкість;
- імідж банку на депозитному ринку;
- якість депозитної політики банку;
- організаційна структура банку,
- збутова політика депозитних послуг.

Це дозволить визначати конкретні проблеми в депозитній діяльності банку; розробляти конкретні напрями підвищення її ефективності; виявляти конкретні способи, методи, прийоми та інструменти забезпечення стабільності та розвитку клієнтської бази щодо залучення депозитних ресурсів тощо. Тобто, це сприятиме удосконаленню системи управління депозитними ресурсами банку в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Не менший науково-практичний інтерес, на наш погляд, представляє і полеміка вчених щодо складу зовнішніх факторів формування депозитних ресурсів банку, впливом яких банк управляти не в змозі. Він лише може прогнозувати їхню поведінку та деякою мірою адаптуватися до їхньої дії в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Автори більшості наукових робіт [11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20] відмічають, що на формування депозитних ресурсів банку впливають такі фактори як: державна політика, спрямована на забезпечення політичної стабільності і сталого розвитку національної економіки, запобігання кризових ситуацій; рівень інфляції, процентні ставки на депозитні послуги, безробіття, економічний розвиток та інфраструктура регіонів; розвиток банківської системи; рівень довіри населення до банків та ступень його проінформованості про банківську діяльність; демографічна ситуація в країні.

Узагальнюючи вищевикладене, автор цієї роботи вважає за необхідне зовнішні фактори, що впливають на формування депозитних ресурсів банку згрупувати на чотири групи: економічні, політичні, технологічні та соціально-культурні. Отже, запропонована класифікація факторів формування депозитних ресурсів банку є підґрунтям для управління ними, оскільки на її основі можуть бути розроблені методичні підходи до організації, оцінювання, планування, прогнозування та регулювання фінансово-господарської діяльності банку.

Як уже зазначалося роль депозитної політики полягає в першу чергу в визначенні пріоритетних напрямків розвитку і удосконалення банківської діяльності в процесі акумуляції грошових ресурсів, удосконалення процесу формування ресурсної бази та підвищення його ефективності. Тому, головною функцією депозитної політики банку є оптимізація ресурсного процесу. Крім того, депозитна політика виконує наступні функції – комерційну, стимулюючу, прогнозування, програмування, планування та контрольну.

Кожна функція депозитної політики в процесі своєї реалізації вносить свій вклад у досягнення загальних цілей і ґрунтується на притаманних їй принципах [5, с. 31]:

- адекватності депозитної політики попиту на фінансові послуги;
- відповідності ресурсної політики діяльності по формуванню ресурсів;
- орієнтованості на клієнта і активного маркетингу;
- технологічності ресурсних операцій;
- гнучкості депозитної політики;
- комплексного управління ризиками пасивних операцій;
- документарності депозитних операцій;
- зворотного зв'язку.

Але, при визначенні принципів реалізації функцій депозитної політики науковці не враховують такі принципи як диференційованість, забезпеченість депозиту та цільового характеру його використання, які, на погляд автора, є основою в проведенні депозитної політики банку. Так, принцип диференційованості депозитної політики визначає забезпеченість депозитної корзини банку різними видами депозитів; принцип забезпеченості депозитів обумовлює необхідність забезпечення майнових інтересів власника грошових коштів при можливому порушенні банком прийнятих на себе зобов'язань; принцип цільового характеру депозиту розповсюджується на більшість депозитних операцій і передбачає необхідність цільового використання коштів отриманих від їх власника.

Результати дослідження. Наведене підтверджує, що якість залучених коштів банку визначається саме рівнем депозитної політики банку, тобто сукупністю його підходів до управління ризиками пасивів, принципів формування ресурсної бази, ефективності зв'язків між підрозділами банку та розподілом між ними обов'язків пов'язаними з процесом формування ресурсів, складом і якістю портфеля ресурсів, якісним документарним забезпеченням депозитної політики. Це підтверджується тенденціями розвитку депозитного ринку Харківського регіону.

Аналіз депозитного ринку банків Харківського регіону свідчить, що загальний їх обсяг у 2011 році становив 21727,3 млн. грн. і перевищив докризовий рівень майже вдвічі. Поновлення депозитного ринку регіону сприяло зростанню обсягів депозитів у річному обчисленні за всіма секторами економіки на 15,7% або на 2854,0 млн. грн. Збільшення обсягів депозитів відбулося як за рахунок приросту коштів корпорацій (на 28,3%), так і домогосподарств (на 12,4%), загальна сума яких на 01.01.2012 р. склала 21560,2 млн. грн (рис. 1).

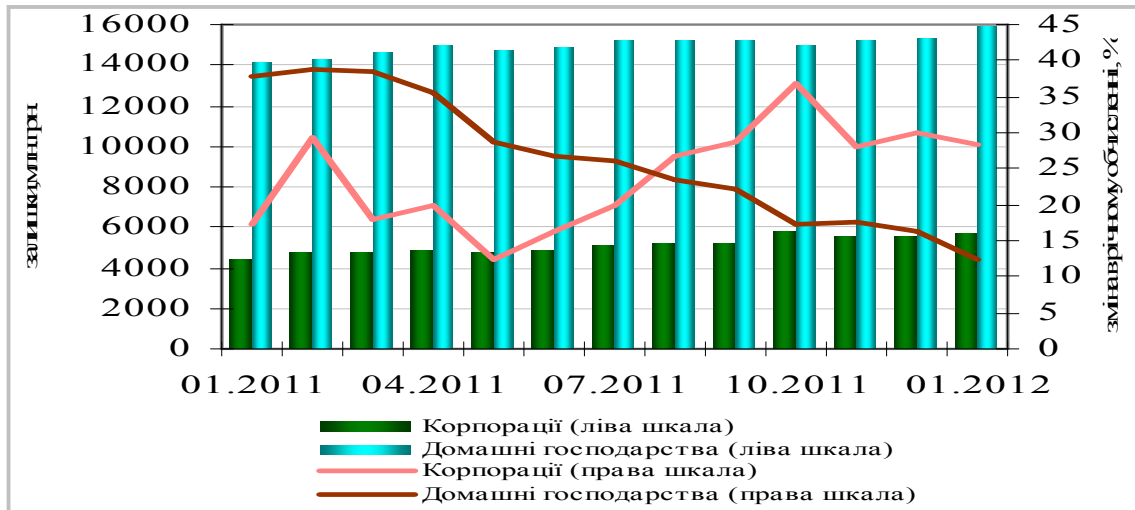


Рис. 1. – Динаміка зобов'язань банківських установ Харківського регіону за коштами, залученими на рахунки корпорацій і домашніх господарств

Необхідно констатувати, що незважаючи на зростання маси депозитних зобов'язань в грошовому виразі темпи зростання зазначених депозитів по Харківському регіону у річному обчисленні уповільнилися до 16,2% (темпи зростання за 2010 рік склали 32,2%). Уповільнення темпів торкнулось як депозитів у національній, так і в іноземній валюті. Порівняно з початком року депозити в іноземній валюті зросли на 18,7% (за 2010 рік – на 19,5%), у національній валюті – на 14,5% (за 2010 рік – на 42,6%).

Зазначені зміни призвели до зростання в структурі депозитних зобов'язань частки коштів в іноземній валюті порівняно з початком року на 0,8 відсоткового пункту до 41,2% (за оперативними даними в цілому по Україні – 42,4%) за рахунок відповідного зменшення частки депозитів у національній валюті – до 58,8% (по Україні – 57,6%).

Аналогічна ситуація спостерігалася і в депозитному секторі корпорацій, які були основною складовою зростання депозитів резидентів у 2011 р.

Порівняно з попереднім роком вони збільшилися на 28,3%. В річному обчисленні темпи приросту депозитів корпорацій в іноземній валюті дорівнювали 48,9% та продовжували перевищувати темпи приросту депозитів у національній валюті на 26,3% (рис. 2).

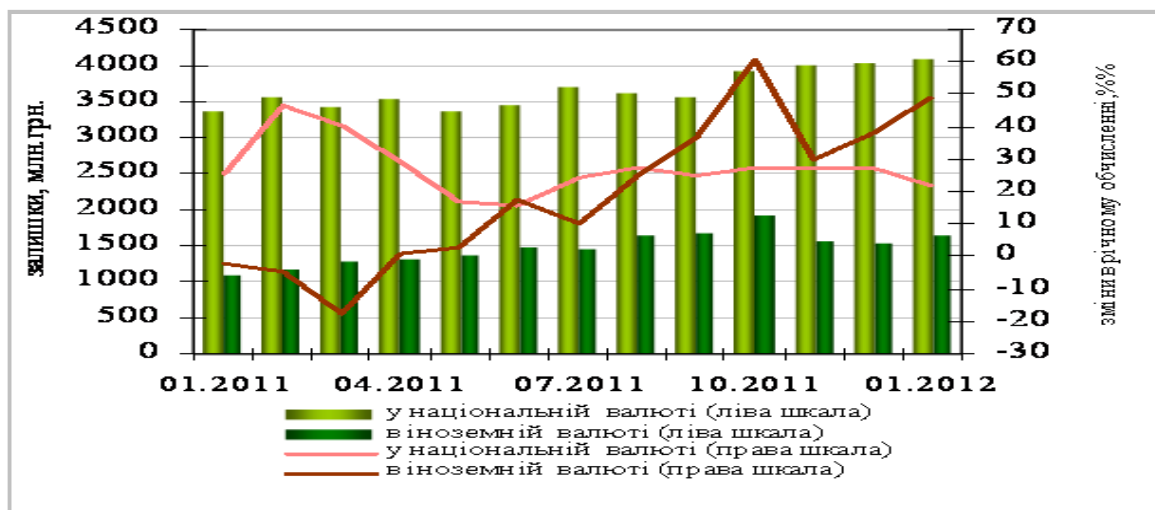


Рис. 2. – Динаміка зобов'язань банківських установ Харківського регіону за коштами, залученими на рахунки корпорацій в розрізі валют

Депозити сектору домашніх господарств протягом 2011 року займали найбільшу питому вагу в структурі депозитів резидентів, їх частка на кінець року склала 72,9%, або 15 841,8 млн. грн. У річному обчисленні темпи їх приросту уповільнилися та становили 12,4%, проти 37,8% за 2010 рік. Така динаміка підтверджувала схильність домогосподарств до заощаджень і формувалась на фоні зростання реальної заробітної плати та довіри до банківської системи області з боку вкладників (рис. 3).

За рахунок поступового уповільнення протягом 2011 року річних темпів приросту депозитів домашніх господарств у національній валюті та одночасного прискорення темпів їх приросту в іноземній валюті, за підсумками грудня темпи приросту депозитів домогосподарств в іноземній валюті в річному вимірі перевищили темпи їх приросту в національній валюті (відповідно 13,5% проти 11,5%).

Через скорочення депозитів у національній валюті та збільшення в іноземній депозитна база банків залишається ще доволі нестабільною, однією з причин якої є недоліки в депозитній політиці, що проводили банки Харківського регіону.

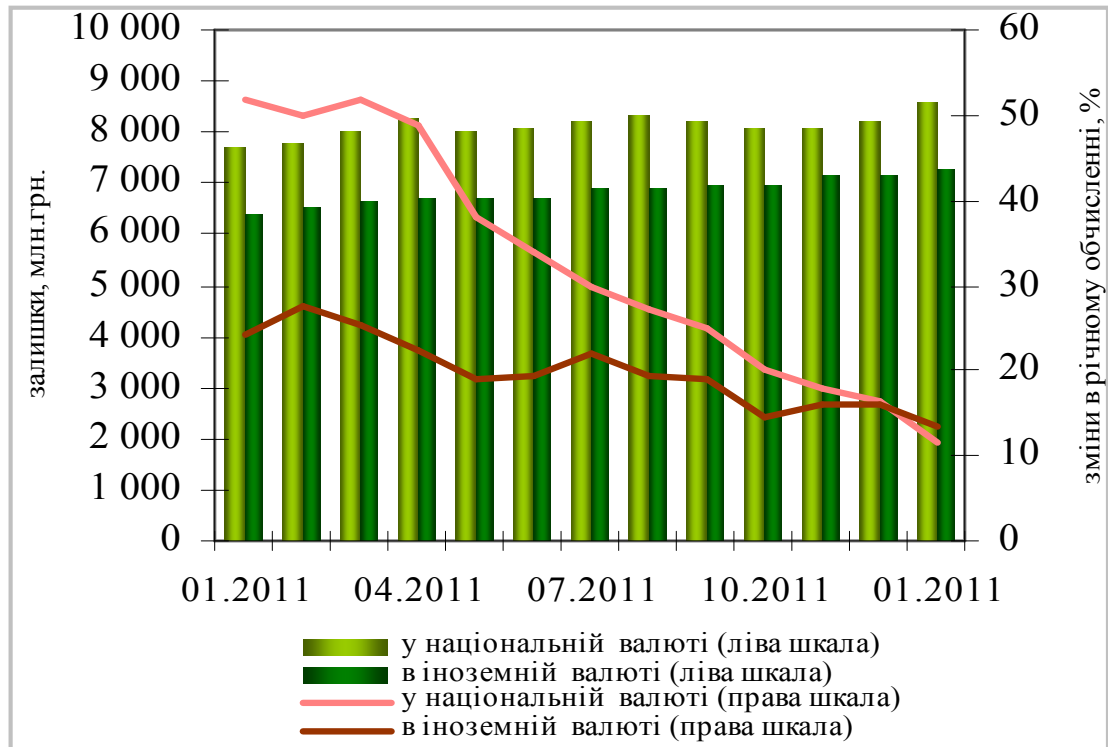


Рис. 3. – Динаміка зобов'язань банківських установ Харківського регіону за коштами, залученими на рахунки домашніх господарств у розрізі валют

Висновки. Результати аналізу тенденцій розвитку депозитного ринку банків Харківського регіону в умовах посткризового періоду свідчать, що формування банківських ресурсів шляхом проведення депозитних операцій є однією з найважливіших економічних основ організації діяльності банку в цілому. Тому удосконалення механізму формування і реалізації депозитної політики банку є необхідною умовою забезпечення стабільного і ефективного розвитку депозитного ринку, фінансової стійкості банківської системи, і, в кінцевому результаті, піднесення економіки держави.

Депозитна політика являє собою систему управлінських рішень, програму дій або документ, що містить напрямки діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій. У зв'язку з цим вивчення закономірностей формування та реалізації депозитної політики банку має сприяти розробці прийнятної для практичного використання моделі управління залученими ресурсами.

Додаткового дослідження вимагає визначення рівня вагомості факторів формування депозитних ресурсів та їх ранжування.

Список літератури: 1. Васюренко О.В. Депозиты как основной источник привлечения средств коммерческими банками / Васюренко О.В. // *Фінанси України*. 2006.- №11. – С.88-92. 2. Версаль Н.І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України / Версаль Н.І. // *Фінанси України*. – 2009. – № 12. С-95. 3. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / Дмитрієва О.А. // *Фінанси України*. – 2008. – №5 С.15-17. 4. Коробов Ю.И. Банковский портфель -2 / Коробов Ю.И., Рубин Ю.Б., Солдаткин В.И. – М.: «СОМИНТЭК», 1994. – 325 с. 5. Курилов Р.Е. Оптимизация ресурсной политики коммерческих банков в условиях кризиса: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.10 / Курилов Роман Евгеньевич; [Место защиты: Всерос. гос. налоговая акад. М-ва финансов РФ]. – Москва, 2009. – 178 с. 6. Маркова О.М. Коммерческие банки и их операции: Учебное пособие / Маркова О.М., Сахарова Л.С., Сидоров В.Н. – М.: ЮНИТИ, 1995.С. 19-20. 7. Мельникова І.М. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку / Мельникова І.М. // *Банківська справа*. – 2005. – №3. – С.40-41. 8. Сімонова О.Л. Модель управління якістю депозитних послуг комерційного банку / Сімонова О.Л. // *Банківська система України: теорія і практика становлення*. Збірник наукових праць 2т. – Суми: Ініціатива, 2007 – Т.2. – С.520-528. 9. Тавасиев А.М. Банковское дело. Управление и технологии: Учебник / Тавасиев А.М. – ЮНИТА-ДАНА, 2005. – 269 с. 10. Тютюнник А.В. Банковское дело / Тютюнник А.В., Турбанов А.В. – М.: Фінанси і статистика, 2005. – 353 с. 11. Витвицкий М. Структурированные депозиты / М. Витвицкий // *Банковский менеджмент*. – 2009. – № 3. – С. 43-47. 12. Вожжов А.П. Депозити до запитання у формуванні стабільної і керованої ресурсної бази банків / А.П. Вожжов // *Вісник Національного банку України*. – 2002. – № 11. – С. 5-8. 13. Дребот Н.П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н.П. Дребот, О.Р. Галько // *Регіональна економіка*. – 2008. – № 4. – С.125-132. 14. Кандєєва А. Депозитам потрібні «вітаміни росту»? / А. Кандєєва // *Банківська практика за кордоном*. – 2006. – № 5. – С.34-38. 15. Кошель Н.О. Оцінка факторів впливу на процес формування та реалізації депозитної політики банку / Н.О. Кошель // *Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4061/1/2005-22.pdf>*. 16. Корнєєв В. Банківський сервіс на ринках залучення і розміщення капіталу / В. Корнєєв // *Банківська справа*. – 2006. – № 1. – С.82-93. 17. Русін В.В. Роль депозитів населення у формуванні ресурсної бази банку / В.В. Русін // *Регіональна економіка*. – 2007. – № 1. – С.229-237. 18. Barr, Nicholas. The welfare state as piggy bank: Inform., risk, uncertainty, the role of the state / Barr, Nicholas. – Oxford [etc.] Oxford univ. press 2001. – 295 с. 19. Demirgüç-Kunt, Asli. Determinantes of deposit-insurance adoption and design / [Demirgüç-Kunt, Asli; Kane, Edward J.; Laeven, Luc]. – Washington World bank, Development research group, Finance team 2006. – 74 с. 20. Shihata, Ibrahim F.I. The World bank Inspection panel: in practice / Shihata, Ibrahim F.I. – New York Oxford univ. press 2000. – 510 с.

Поступила до редколегії 24. 10. 2012

УДК 336.71:65.012.32

Роль депозитної політики в управлінні ресурсами банку / Волохата В. Є. // *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2012. – № 58(964). – С. 38–46. – Бібліогр.: 20 назв.

В статті досліджена існуюча практика формування депозитної політики банку, проведено аналіз факторів і принципів її формування, а також визначено її роль в забезпеченні процесу накопичення грошових ресурсів, удосконаленні процесу формування ресурсної бази і підвищення його ефективності.

Ключевые слова: депозитна політика, принципи формування депозитної політики банку, фактори впливу на депозитну політику, депозитні операції, депозитні ресурси, депозитний ринок, роль депозитної політики в управлінні, якість привлечених ресурсів банку.

In the article a study of operating practice of forming of deposit politics of bank, analysis of factors and principles of her forming, and also her roles, is undertaken in providing of process of accumulation of money resources, improvement of process of forming of resource base and increase of his efficiency is carried out.

Keywords: deposit politics, principles of forming of deposit politics of bank, factors of influence on deposit politics, deposit operations, deposit resources, deposit market, role of deposit politics in a management, quality of the attracted resources of bank.